

TRIBUNA AUDIENTULUI: INVESTIGAȚII ȘTIINȚIFICE

Semnele estimative: cauzele utilizării legislative, mecanismul reglementării juridico-penale



Iurie Lealin

audient al INJ,
candidat la funcția de procuror

In this article we try to establish the causes of estimated signs existence in criminal law. In the legal doctrine those causes typically are divided into objective and subjective.

Besides, in presented work are revealed and analysed the functions of estimated signs, so it is defined their value in modern criminal law. The given functions should be taken into consideration by working out of any practical principles of estimated signs drawing up or application.

Cauzele utilizării legislative a semnelor estimative

În prezentul articol vom încerca să stabilim cauzele existenței semnelor estimative în dreptul penal. În doctrina juridică aceste cauze se împart de regulă în obiective și subiective.

Rădăcinile utilizării semnelor estimative, precum și izvoarele de provenire a oricărui alt fenomen juridic, sunt obiectivizate. Procesele ce umplu realitatea se caracterizează printr-o varietate largă, dinamism permanent (condiționat, la rândul său, de factori social-politici, istorici, culturali), modificarea, căderea în desuitudine a celor vechi și apariția formelor noi, precum și un specific pronunțat al fiecăruia dintre ele. Toate acestea se referă și la acele procese, care urmează a fi reglementate juridico-penal și de aceea sunt estimate în cadrul criminalizării și decriminalizării faptelor.

Este absolut logic, că în condițiile expunerii materialului juridico-penal într-un mod exclusiv cazuistic care presupune înglobarea în dispoziția normei de incriminare a unei liste exhaustive de situații concrete, politica penală nu va putea să întreprindă măsuri eficiente împotriva acestor situații, să reacționeze la apariția noilor forme ale activității criminale și dispariția celor precedente. Semnele estimative, în virtutea structurii nefixe

a conținutului său înglobează un număr nelimitat de hotare stricte a caracteristicilor juridico-penale, permit practic îndată să „răspundă” la schimbările sociale sau juridice corespunzătoare și se prezintă, astfel, drept unul din mijloacele tehnice necesare pentru asigurarea stabilității și dinamismului legii penale.

Din aceste motive, cauza obiectivă principală a utilizării semnelor estimative în legea penală reprezintă varietatea extremă a obiectelor social periculoase, proprietăți și fenomene care necesită a fi luate în considerare și supuse unui control din perspectiva proceselor dialectice prin care ele evoluează.

În ceea ce privește cauzele subiective ale utilizării semnelor estimative în legislația penală, principala dintre acestea se prezintă a fi crearea unui procedeu deosebit a tehnicii legislative, necesar pentru reflectarea în cadrul dreptului a varietății menționate de fenomene și procese ale vieții sociale. Drept explicație a naturii subiective cauzei date poate servi, în viziunea noastră, următorul factor: orice procedeu a tehnicii legislative nu este o consecință directă și inevitabilă a premiselor obiective ale dreptului sub aspectul aplicării acestuia, dar este creat exclusiv în virtutea voinței legiuitorului, când eforturile și dorințele acestuia se concentrează conștient și motivat în jurul formării instrumentului tehnico-juridic respectiv. În cazul nostru, este vorba despre utilizarea legislativă a semnelor estimative, care reprezintă prin sine unul din așa-numitele mijloace artificiale și procedee tehnice, cu ajutorul cărora viața în toată varietatea sa se supune schematizării, se rezumă la indici comuni.

Astfel, considerăm că utilizarea în legislația penală a semnelor estimative reprezintă un vector de principiu a legiuitorului și nu este condiționată de cauze strict obiective. Acestea din urmă, reflectându-se în diversitatea și dinamismul fenomenelor care sunt supuse reglementării juridico-penale, nu duc în mod inevitabil la întrebuițarea legislativă a semnelor estimative. Deci, vorba nu este despre imposibilitatea obiectivă de schimbare permanentă a legislației penale, ci despre ineficiența calitativă a unor astfel de schimbări, în rezultatul cărui fapt legiuitorul recurge la utilizarea semnelor estimative într-o măsură sau alta.

Drept temei pentru utilizarea intenționată a semnelor estimative (ca un procedeu de sine stătător de tehnică

legislativă) într-o măsură oarecare reprezintă legătura dreptului, inclusiv a dreptului penal, cu știința lingvistică, posibilitățile căreia nu întotdeauna sunt suficiente pentru expunerea esenței proprietăților și relațiilor întruchipate în semnul estimativ.

În contextul celor menționate, nu putem să nu fim de acord cu cercetătorii ruși în domeniul respectiv E. Kobzeva¹ și T. Kașanina, care văd în cauzele subiective ale utilizării semnelor estimative doar momentele negative: „... erorile legiuitorului, nivelul insuficient de dezvoltare a tehnicii legislative...”.

Totodată, se impune precizarea că T. Kașanina atribuie la cauzele subiective de existență a semnelor estimative nivelul insuficient de dezvoltare a practicii aplicării normelor juridice², fapt cu care nu putem fi de acord. După cum este cunoscut, practica de aplicare a dreptului, laturile pozitive și negative ale acesteia se află în dependență directă de faptul cât de calitativ sunt formulate normele care urmează să se aplice.

Același lucru se poate spune și despre gradul de dezvoltare a practicii, care din start a fost condiționat de nivelul tehnicii legislative și teoriei științifice. Întrebarea la construirea normelor juridico-penale a semnelor estimative influențează asupra eficienței practicii de aplicare a dreptului și este una din cauzele momentelor negative sau pozitive ale acesteia, dar nu invers. Unicul exemplu când practica poate influența utilizarea semnelor estimative reprezintă realizarea dreptului în statele care aparțin familiei de drept anglo-american.³ Pentru acestea este specific recunoașterea drept izvor de drept a precedentului judiciar și, drept urmare, hotărârea instanței ierarhic superioare pe cazul concret, prin care se aplică un semn estimativ concret, va fi obligatorie sub aspectul utilizării semnului estimativ respectiv pentru alți reprezentanți ai puterii judecătorești. Însă situația descrisă se referă nu la gradul insuficient de dezvoltare a practicii judecătorești, ci la trăsăturile specifice ale ei.

Mai mult decât atât, este necesar să menționăm că în cazul dat practica va reprezenta factorul care influențează frecvența utilizării semnelor estimative, dar nu cauza subiectivă generală de existență a lor. În același timp, caracteristicile respective ale autorității de aplicare a dreptului ar fi mai corect de atribuit la un astfel de grup a factorilor determinanți, precum obiceiurile și tradițiile activității de legiferare într-un stat concret.

A.Malinovski atribuie la cauzele existenței legislative a semnelor estimative, printre altele: 1) imposibilitatea stabilirii exacte a semnelor ce caracterizează conceptele estimative, ceea ce duce la utilizarea altor concepte estimative întru definirea primelor; 2) senzația legiuitorului că conținutul conceptelor estimative este evident⁴.

Luând în considerare cele expuse mai sus privind cauzele existenței semnelor estimative, urmează să stabilim importanța utilizării acestora în legislația penală.

Funcțiile semnelor estimative în mecanismul reglementării juridico-penale

În literatura juridică de specialitate se propun diferite clasificări ale funcțiilor. Astfel, M. Baru definește drept funcție a conceptelor estimative apropierea practicii de creare a dreptului cu cea de aplicare a lui. T. Kașanina afirmă că semnelor estimative le sunt caracteristice funcțiile: reglementării individuale a relațiilor social; reglementării normative; „atenuării” preciziei formale a dreptului; economiei legislative; asigurării înțelegerii normelor juridice; funcția prognostică⁵.

S. Șapcenko, în dependență de aspectul de abordare a semnelor estimative, evidențiază următoarele funcții: funcția de estimare; funcția reglementării individuale subnormative a relațiilor sociale; funcția de substituire⁶.

V. Ignatenko împarte toate funcțiile semnelor estimative în două grupuri:

- 1) funcțiile de asigurare a acțiunii generale ale legii administrativ-delictuale;
- 2) funcțiile în domeniul aplicării normelor juridice administrativ-delictuale.

În cadrul acestor grupuri autorul menționat scoate în evidență următoarele funcții:

- 1) Principala funcție – asigurarea stabilității legii; funcțiile complementare – atenuarea caracterului formal al legii, corelarea normelor administrativ-juridice cu normele morale, economia legislativă, funcția prognostică.
- 2) Principala funcție – reglementarea individuală subnormativă; funcțiile complementare – funcțiile mijlocului de individualizare a răspunderii administrative, mijlocului de stabilire a atribuțiilor discreționare, funcția de delimitare⁷.

V. Pitețki, de asemenea, abordează funcțiile semnelor estimative sub două aspecte – general și special.

La categoria funcțiilor generale, în viziunea acestuia, se atribuie funcțiile asigurării plenitudinii legii penale, reacției preventive, acordării reglementării juridico-penale caracterului de flexibilitate. Funcția specială este aceea a expunerii diferențiate a nivelului de pericol social. În legătură strinsă cu această funcție se găsesc și altele, evidențierea cărora, din cuvintele lui V. Pitețki, poartă un caracter convențional. Astfel, în dependență de locul aflării semnului estimativ în sistemul normelor Codului Penal, sunt evidențiate următoarele tipuri de funcții speciale: expunerii nivelului sau gradului a pericolului social infracțiunilor comise; diferențierii

volumului de răspundere pentru comiterea infracțiunii; schimbării regimului juridic al condamnaților în cadrul executării pedepsei de către aceștia⁸.

În ceea ce ne privește, suntem de acord cu cele expuse de E. Kobzeva cu referire la funcțiile semnelor estimative. Astfel, aceste semne posedă următoarele funcții:

În primul rând, funcția estimativă.

În al doilea rând, funcțiile ce sunt caracteristice pentru utilizarea semnelor estimative în calitate de procedeu de sine stătător al tehnicii legislative:

- 1) de economisire a materialului legislativ;
- 2) de substituie;
- 3) compromisorie;
- 4) dialectico-prognostică;
- 5) de consolidare;
- 6) normativă.

În al treilea rând, funcțiile complementare ale semnelor estimative:

- 1) activizarea lucrului instanțelor judecătorești superioare;
- 2) funcția lingvistică.

Vom analiza fiecare din ele.

S. Șapcenko scrie că conceptele estimative, introducând elementul de estimare în conținutul normei juridice, înalță funcția ei estimativă – de rând cu acea descriptivă și dispozitivă – la rangul de funcție dominantă.

Fiind total de acord cu autorul celor expuse, considerăm că această funcție trebuie să fie examinată în primul rând, deoarece ea reflectă esența semnelor estimative, reflectându-le „natura estimativă” și demonstrând complex importanța trăsăturilor lor fundamentale.

Organele statale de creare a dreptului, estimând fenomenele sociale prin prisma criteriilor valorice ale societății, ridică această estimare în rangul de lege, o fixează în calitate de voință a poporului în normele de drept. În calitate de realizare a estimării în drept, normele acestuia se prezintă sub forma unor concepte juridice, care fixează importanța socială a obiectelor corespunzătoare, acordându-le caracterul juridic. Natura acestei fixări diferă în funcție de forma logică a conceptului aleasă de legiuitor.

Astfel, conceptele în sensul strict al acestui cuvânt, indicând asupra semnelor formal-determinate ale obiectelor reflectate, nu conțin în sine „elementul de estimare” și prin aceasta redau importanța socială în mod „mijlocit”. Conceptele estimative, invers, sunt menite în mod „nemijlocit” să reflecte importanța diferită a fenomenelor asemănătoare după semnele sale empirice de fixare și se manifestă sub acest aspect ca o „legitate statal-juridică specifică”, concentrând în sine „elementul de estimare”. Deci, funcția de estimare, care se atribuie la mo-

dalitatea conceptelor juridice examinate în sfera creării dreptului, se manifestă prin întru-chiparea în semnele estimative a estimării valorice (contravalorică).

Un rol semnificativ îl au semnele estimative și la etapa realizării dreptului: subiectul de aplicare a lui, aplicând norma juridică, într-un fel continuă și duce până la sfârșit depistarea valorilor (contravalorilor) începută de legiuitor și acordarea acestora unui sens juridic. Din aceste considerente, calificarea juridică a faptelor efectuată prin intermediul normei respective reprezintă prin sine cunoașterea esenței sociale a lor. Practic, toate semne estimative reprezintă o oarecare oglindă, care reflectă tezele legiuitorului privind valorile sau contravalorile obiectelor juridico-penale, caracteristicilor, fenomenelor, proceselor, exprimate prin acestea.

Fiind o specie deosebită a conceptelor juridice și totodată o formă logică de sine stătătoare, semnele estimative se manifestă drept elemente obligatorii în cadrul realizării proceselor:

- 1) de calificare (stabilirea corespunderii semnelor normei juridice de drept penal cu semnele faptei social periculoase comise);
- 2) de stabilire a pedepsei penale (stabilirea corespunderii semnelor normei juridice de drept penal cu semnele fenomenelor vieții sociale, care au însemnătatea juridico-penală de individualizare).

Prin aceasta, semnele estimative nu diferă de alte semne, asigură într-un anumit sens realizarea procesului de aplicare a dreptului ca un tip de sine stătător al activității de estimare și introduc, astfel, în activitatea persoanelor care aplică normele juridice respective, elementul de estimare.

Astfel, semnele estimative îndeplinesc nemijlocit funcția estimativă. Pe de o parte, ea se manifestă prin întru-chiparea în cadrul semnelor estimative a estimării valorice (contravalorice), pe de altă parte – prin semnele estimative nemijlocit în procesul de aplicare a dreptului: când ele asigură posibilitatea reglementării individuale subnormative a relațiilor sociale prin includerea în norma juridică a estimării, care presupune necesitatea concretizării ei de către subiectul de aplicare a dreptului.

Însă despre însemnătatea esențială a semnelor estimative se poate vorbi doar cu referire la tehnica legislației penale și cu luarea în considerare a locului, pe care îl are în cadrul ei utilizarea acestora. În literatura juridică nu întâlnim o abordare uniformă privind definiția și conținutul tehnicii legislative. Diverși autori includ în cadrul ei diverse proprietăți și semne. Sarcinile noastre nu presupun cercetarea detaliată a esenței acestui fenomen juridico-penal și de aceea îl vom caracteriza doar într-un mod general: este un ansamblu de modalități (reguli, procedee) de formare a reglementărilor juri-

dico-penale în scopul compunerii celor mai corecte și elaborării celor mai raționale acte normative.

În acest context, suntem pe poziția potrivit căreia tehnica legislației penale se formează exclusiv prin mijloace tehnice, lipsite de conținut social-politic și nuanțe ideologice, adică fenomenul juridic abordat presupune variante exclusiv tehnice de soluționare a problemelor, pentru eliminarea și soluționarea cărora el a fost creat.

Una din metodele de formare a normelor juridico-penale este utilizarea semnelor estimative. În viziunea noastră, în cazul dat este vorba de un procedeu de sine stătător al tehnicii legislative, fapt care poate fi explicat prin următoarele raționamente. În primul rând, însuși utilizarea semnelor estimative ca un act formal de executare a deciziei legislative nu poate fi privită în calitate de regulă a tehnicii legislative, deoarece ea reprezintă doar modul de descriere a normei și nu este o reflectare în lege a anumitor recomandări sau principii elaborate de știință. Însă utilizarea legislativă a acestui mod întotdeauna trebuie să fie efectuată cu respectarea strictă a unui ansamblu de principii – principii de formare a normelor juridico-penale, care conțin semne estimative, ceea ce și va fi o garanție de realizare corectă a lui. În al doilea rând, utilizarea legislativă a semnelor estimative conține un astfel de volum a proprietăților specifice, neordinare, care permit să-l distingem de modul abstract de descriere a dispozițiilor normelor juridico-penale și să vorbim despre sensul lui de sine stătător.

În baza celor expuse, putem formula următoarea definiție: utilizarea semnelor estimative reprezintă un procedeu de sine stătător al tehnicii legislative de drept penal, legat de reprezentarea a uneia sau mai multor statuări ale normei juridico-penale prin semne estimative și care acordă, astfel, dreptul de stabilire a conținutului lor către subiectul concret de aplicare a dreptului.

Acum vom trece nemijlocit la stabilirea și analiza funcțiilor care le are utilizarea semnelor estimative, fiind un procedeu de sine stătător al tehnicii legislative.

Funcția de economisire a materialului legislativ. Fiind mijlocul de atingere a celui mai înalt grad de generalizare, semnele estimative sunt menite să acopere prin conținutul său tot câmpul acelor proprietăți și relații sociale, pentru reglementarea cărora este creată nemijlocit norma juridico-penală.

Întruchiparea în semnele estimative a „formulelor abstracte” permite adaptarea normelor care le conțin la diverse situații juridico-penale, indiferent de specificul acestora și varietatea aspectelor lor sociale. Prin aceasta se manifestă funcția semnelor estimative de economisire a materialului legislativ: plentitudinea normei juridico-penale este combinată cu aptitudinea ei de a se adapta la cele mai diverse situații, disparind necesitatea enumerării a acestora în legea penală.

Funcția de substituie. Fiind unul din mijloacele tehnice de expunere a conținutului specific al dreptului penal, semnele estimative au un caracter neordinar. Vorbim, astfel, de semnele estimative notate de aceleași cuvinte, dar care au menirea să reflecte fenomene și obiecte diferite după semnificația socială (astfel, de exemplu, *alte urmări grave* se manifestă drept semn de calificare în cadrul infracțiunilor contra vieții sexuale – art.171, 172 CP; și contra patrimoniului – art.189 CP; și contra securității publice și a ordinii publice – art.278, 281, 292 CP, etc.). Sigur, conținutul semnului estimativ, utilizat în norme juridico-penale diferite după caracter, variază în funcție de specificul situației juridico-penale, iar sensul unității lexicale utilizate pentru notarea semnului estimativ își pierde similitudinea cu referire la toate cazurile de utilizare legislativă a lui.

Aceasta are loc în virtutea faptului că semnele estimative nu dispun de o structură strict fixată a conținutului și se prezintă drept formule legislative abstracte. Conținutul lor de bază este compus din astfel de caracteristici generale care își obțin sensul individualizat doar în corelarea cu alte proprietăți nou apărute. Generarea acestor din urmă are drept cauză specificul componenței de infracțiune concrete, la construirea căreia a fost întrebuințat semnul estimativ. Sensul general al conținutului de bază al semnului estimativ de fapt ne permite să îl utilizăm pentru exprimarea semnificației diferite a unei multitudini de fenomene juridico-penale.

Astfel, potrivit DEX-ului, conținutul conceptului *grav* îl formează semnul general unic – „care prezintă un mare pericol; susceptibil să aibă consecințe serioase; greu”. Prin urmare, concretizarea acestui semn estimativ va fi efectuată cu ajutorul altor semne, esența cărora depinde de specificul componenței concrete de infracțiune.

În cadrul cercetărilor sociologice, am pus în fața respondenților întrebarea, dacă semnele estimative identice prin exprimare din diferite norme ale Părții Speciale din Codul Penal al Republicii Moldova au un conținut invariabil.

Majoritatea lucrătorilor practici (16 persoane, sau 80% din numărul total de respondenți) au dat un răspuns negativ și doar 4 persoane (20%) au dat un răspuns afirmativ.

Nu putem fi de acord, totuși, cu majoritatea celor interogați în cazul dat, deoarece în principiu, atât legiuitorul, cât și subiecții de aplicare a dreptului, sunt interesați în evitarea oricăror confuzii între termenii din legislația penală, aplicarea uniformă a acestora și deci, utilizarea acelorași sintagme în vederea caracterizării acelorași fenomene sociale sau juridice. Lipsa unei astfel de stabilități mai degrabă nu este regulă, ci o excepție de la regulă.

Astfel, considerăm că funcția de substituie, caracteristică pentru semnele estimative, permite de a face o excepție de la regula generală: concepte identice după exprimare trebuie să corespundă după conținutul lor.

Funcția compromisorie. În teorie de regulă se evidențiază două tehnici tradiționale de construcție a reglementărilor juridice. Este vorba de modalitatea cazuistică și cea abstractă de expunere a materialului juridico-penal. Prima modalitate este legată de enumerarea exhaustivă a tuturor cazurilor, care cad sub incidența unei norme juridico-penale, când „legiuitorul tinde să înglobeze în dispoziția normei un număr finit de situații concrete.”⁹ Cea de-a doua modalitate, invers, presupune utilizarea formulelor generale, extrem de elastice, „generalizarea la maxim a semnelor, cu ajutorul cărora este formulată reglementarea juridico-penală”¹⁰.

Însă, după cum menționează mai mulți autori, într-o formă pură nu există nici prima și nici cea de-a doua modalitate. Să luăm, de exemplu, Anglia. Pentru dreptul penal al acesteia, care întruchipează trăsăturile principale ale sistemului de drept anglo-american, este caracteristic atribuirea precedentului judiciar sensului de izvor al dreptului, iar prerogativa de creare a dreptului în virtutea acestui fapt se împarte între organele legislative și judiciare. În același timp, deși persistă caracterul absolut cazuistic al hotărârilor judecătorești, pentru sistemul de drept al Angliei este caracteristic și utilizarea unor concepte foarte generale (estimative), precum *omul rațional*, *acțiune evidentă*, *iresponsabilitate*, *grosolănie*, etc.

Practic, în toate statele pe parcursul multor ani semnele estimative îndeplineau (poate nu întotdeauna într-un mod potrivit) rolul de „suplinitor” al causalității.

Actualmente, sistemul juridic al Republicii Moldova în linii generale se caracterizează prin combinarea optimă a celor două modalități menționate, iar în textul legii penale noi putem găsi atât elemente ale cazuisticii, cât și cele ale abstracției. Pe de o parte, legislația penală autohtonă dă dovadă de maturitatea sistemului juridic al statului nostru, deoarece modalitatea de expunere a materialului juridic asigură sfera largă de activitate a normelor juridice penale și întruchiparea politicii penale în cadrul acestora. Pe de altă parte, dreptul penal reprezintă o ramură juridică, legată de aplicarea măsurilor de constrângere severe și, respectiv, legea penală trebuie să fie guvernată de principiul legalității, reglementările juridice urmează să aibă un caracter strict determinat și să conțină prevederi exhaustive, pe cât aceasta este posibil. Aceste cerințe pot fi îndeplinite doar prin intermediul unei expuneri cazuistice a materialului juridico-penal și a unor astfel de procedee precum enumerarea exhaustivă, stabilirea precisă a mărimii proporțiilor, utilizarea conceptelor juridice strict-determinate, etc.

Vorbind despre cazuistică, este necesar să menționăm că drept consecințe a acesteia apare reglementarea extrem de individuală a relațiilor sociale, neclaritatea scopurilor finale ale legiuitorului, precum și caracterul formal determinat al reglementărilor juridico-penale. Pentru a „suplini” această strictețe, univocitate, imperativitate, ținând cont că problemele calificării nu pot fi soluționate prin analogie în dreptul penal, legiuitorul realizează un procedeu de abstragere – utilizarea semnelor estimative. În acest mod, luând drept exemplu art.278 CP RM (actul terorist) putem vedea că lista faptelor care formează latura obiectivă (*provocarea unei explozii, a unui incendiu*) se finisează cu semnul estimativ „*săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave*”.

Astfel, semnele estimative îndeplinesc funcția compromisorie. Dacă conceptele formalizate, strict-determinate, fiind manifestări ale cazuisticii, asigură precizia, strictețea, exactitatea reglementării juridico-penale, atunci conceptele relativ-determinate (și îndeosebi cele estimative – ca un mijloc de atingere a celui mai înalt nivel de abstracție) – asigură flexibilitatea și dinamismul.

T. Kașanina afirmă, că conceptele estimative se prezintă ca un mijloc de control asupra admisibilității limitelor determinării formale, pentru ca ultima din ceva bun să nu se transforme într-un rău social (funcția de „îmblânzire” a determinismului formal al dreptului).

V. Pitețki menționează, că întrebuintarea semnelor estimative se manifestă ca o „rezervă internă” a dreptului penal, care permite la soluționarea fiecărei situații juridico-penale de a lua în considerație ambianța social-politică, circumstanțele concrete ale cauzei penale, personalitatea făptuitorului (funcția de acordare a elasticității reglementării juridico-penale).

Funcția dialectico-prognostică. La examinarea cauzelor existenței semnelor estimative am menționat că factorul obiectiv care determină utilizarea lor în legislația penală este multitudinea acelor fenomene și procese, a căror pericol social necesită o reglementare juridico-penală detaliată. Pericolul social al diferitor manifestări antisociale poate să se schimbe – să scadă sau să se mărească – sub influența circumstanțelor obiective. Mai mult decât atât, în practica reglementării juridico-penale au existat cazuri când pericolul social al obiectelor, proprietăților, fenomenelor în genere dispărea. Realitatea ce ne înconjoară este într-atât de variată, neordinară, dinamică, instabilă, că legiuitorul nu este în stare să reacționeze eficient și rapid la apariția noilor manifestări social periculoase, căderea în desuitudine a celor vechi și la alte procese de evoluție. În viziunea noastră, sem-

nele estimative se manifestă drept un ajutor deosebit în stabilizarea mecanismului reglementării juridico-penale, acordarea acestuia flexibilității, dinamismului, posibilităților de a lupta eficient cu criminalitatea.

Astfel, semnele estimative îndeplinesc funcția dialectico-prognostică: ele nu doar permit luarea în considerare și adaptarea la procesele dialectice care se referă la fenomenele juridico-penale, dar și contribuie la criminalizarea practic unimomentană a manifestărilor infracționale noi. Importanța deosebită a acestei funcții se observă în contextul termenului lung, pe care contează legiuitorul la adoptarea Codului Penal – semnele estimative asigură atribuirea conținutului social nou în instituțiile juridice, fără modificarea formal-normativă a acestora.

Funcția de consolidare. Utilizarea semnelor estimative în legislația penală întotdeauna este legată de lipsa unui caracter evident în ceea ce privește conținutul lor. Spre deosebire de alte concepte juridice, întrebuițarea legislativă a semnelor estimative presupune anumite eforturi suplimentare din partea persoanei care aplică norma juridico-penală respectivă, acestea fiind legate de stabilirea conținutului semnului estimativ. Subiecților de aplicare a dreptului în situația dată le este permis – cu titlu de excepție – să procedeze după propriile sale convingeri, să „decodeze” de sine stătător semnele estimative, legându-le de situații sociale concrete și bazându-se pe presupuneri privind sensul pe care l-a avut în vedere legiuitorul. Conducându-se de propria conștiință juridică, autoritatea care aplică dreptul în final adoptă o decizie material-procesuală importantă: dacă evenimentul care a avut loc este sau nu este înglobat de semnul estimativ.

În literatura juridico-penală funcția pe care o îndeplinesc în situația abordată de noi semnele estimative de regulă este percepută ca reglementarea subnormativă a relațiilor sociale. Pare a fi mai exactă denumirea acestei funcții ca o funcție de consolidare a teoriei științifice, legislației și practicii. Aplicând norma juridică, subiectul de drept în viziunea noastră nu supune situația juridico-penală care a apărut unei reglementări, dar încearcă s-o soluționeze prin mijloacele care îi sunt acordate de legiuitor. Apelând la statuările doctrinei juridico-penale, autoritatea de aplicare a dreptului le adaptează la circumstanțele cazului concret și în baza analizei complexe a datelor obținute în rezultatul concretizării trage concluzia finală.

Este necesar de menționat că semnele estimative permit consolidarea nu doar a sferelor de activitate juridico-penale; concretizarea lor presupune apelarea și la alte părți ale cunoașterii juridice. Din aceste considerente tragem concluzia că semnelor estimative le este caracteristică funcția de consolidare: ele contribuie la

un proces deosebit de important pentru viața reală – funcționarea indisolubilă a legislației penale, a practicii aplicării normelor juridico-penale și teoriei științifice.

Funcția normativă. Fiind elemente de construcție obligatorii ale normelor juridico-penale, semnele estimative inevitabil fac parte din mecanismul reglementării juridico-penale. În acest sens, ele îndeplinesc funcția normativă, care are o natură juridică dublă. Pe de o parte, ea se manifestă prin semnificația de reglementare juridică a semnelor estimative, iar pe de altă parte – prin completarea lacunelor legislației penale.¹¹ Vom explica aceste momente mai detaliat. Fixarea în legea penală a semnelor estimative, după cum se menționa anterior, este legată de eforturi suplimentare din partea subiectului de aplicare a dreptului pentru concretizarea lor.

În legătură cu aceasta, pot să apară anumite dubii privind corectitudinea concretizării respective. Totodată, suntem de opinia, că un pericol mult mai mare prezintă lipsa reglementărilor privind anumite manifestări sociale periculoase drept urmare a abordării cazuistice. În realitate, semnele estimative, posedând conținut și volum specific, stabilesc cel puțin limitele aproximative de aplicare a legii penale. Prin aceasta ele (cu condiția aplicării corespunzătoare a normelor juridico-penale respective) crează din start o premiză pentru evitarea erorilor legate de tragerea făptuitorului la răspunderea penală. Modalitatea cazuistică de expunere a reglementărilor juridice (cu condiția interdicției de a plica analogia legii), invers, poate să ducă la apariția situațiilor care în principiu ar trebui să fie reglementate de anumite norme, însă din cauza lipsei statuărilor exprese ale legii în acest sens, normele respective nu vor putea fi aplicate. Prin urmare, semnele estimative contribuie la completarea lacunilor și evitarea lipsei de reglementări juridice, admise de legiuitor.

Aici, practic, funcțiile semnelor estimative ca procedeu desinestătător al tehnicii legislative se epuizează. Însă am putea evidenția și o serie de alte aspecte ale semnificației lor juridice, care prezintă interes.

Așa, de exemplu, semnelor estimative le este caracteristică în viziunea noastră funcția de activizare a lucrului instanțelor judecătorești superioare. O condiție obligatorie pentru corectitudinea aplicării semnelor estimative este interpretarea lor uniformă. În acest sens are un rol deosebit practica instanțelor judecătorești superioare. Acestea, soluționând problema aplicării uniforme a legislației, urmează să clarifice sensul semnelor estimative și să emită acte dedicate regulilor și criteriilor de interpretare a acestora.

În opinia noastră, are dreptul la existență și funcția lingvistică a semnelor estimative. Fiind strâns legate de conceptele legii penale și anumite premise lingvistice

de fixare a acestora, semnele estimative din start, prin însăși faptul existenței sale, stau la straja operării corecte cu conceptele respective atât din partea persoanelor care aplică dreptul, cât și din partea persoanelor care îl elaborează.

Finisînd procesul de stabilire și analiză pozitivă a semnificației care o au semnele estimative, ne vom permite să expunem dezacordul cu una din funcțiile semnelor estimative, evidențiată în literatura juridică de specialitate.

Este vorba de funcția semnelor estimative ca mijloace juridice de asigurare a înțelegerii normelor juridice¹². Aceasta se explică prin faptul că semnele estimative, de regulă, se atribuie la categoria conceptelor cunoscute pe larg, deoarece se conțin în lexiconul social de toate zilele, „se simt” de oameni.

În viziunea noastră, această poziție nu poate fi privită ca una corectă, echitabilă.

În primul rînd, printre conceptele estimative se întînesc astfel de concepte care sunt dificile nu doar pentru înțelegere, dar și pentru percepție: *transmisia de date informatice* (art.260¹ CP RM), *avariile cu poluarea excesivă a mediului* (art.225 CP RM), etc.

În al doilea rînd, poate înțelegerea de către oameni a conceptelor estimative (*proporții considerabile, deosebită cruzime*, etc.) nu prezintă deficiențe, însă cît ea este de simplă sub aspectul aplicării legii penale? Considerăm, că nu este simplă de loc. Aceasta se confirmă prin atenția deosebită din partea Curții Supreme de Justiție în ceea ce privește lămurirea sensului semnelor estimative și elaborarea propriilor variante de interpretare de către teoreticieni și practicieni. „Simplitatea aparentă deseori duce la interpretarea neuniformă a aceluiași fenomen...”¹³. Trebuie luat în considerare și faptul că, la evaluarea faptelor și fenomenelor concrete ale realității, subiectul de aplicare a dreptului întrebuițează criterii diferite, în funcție de conținutul semnului estimativ, care a fost format pe parcursul mai multor ani atât de teoria juridică, cât și de practică.

Ținînd cont de cele expuse mai sus, se impune concluzia că utilizarea în legislația penală a semnelor estimative este determinată de un șir de cauze obiective și subiective și este însoțită de îndeplinirea unui spectru larg de funcții diferite după caracterul său. Toate acestea ne vorbesc despre productivitatea aplicării legii penale, care apare cu condiția fixării legislative corespunzătoare a semnelor estimative și respectării principiilor de interpretare a normelor juridico-penale care le conțin.

Bibliografie:

- ¹ Кобзева Е.В. Оценочные признаки в уголовном законе. 2002, pag. 85
- ² Кашанина Т.В. Оценочные понятия в советском праве, 1974, pag. 5.
- ³ Lealin Iu. „Studiu asupra esenței utilizării semnelor estimative în dreptul penal contemporan a unor state străine și posibilităților de implementare a practicilor avansate în realitatea juridico-penală a Republicii Moldova”, Buletinul informativ al Procuraturii RM nr.15, pag.16
- ⁴ Малиновский А.А. Оценочные понятия в законодательстве // Законотворческая техника современной России. pag. 271–272.
- ⁵ Кашанина Т.В. Оценочные понятия в советском праве, 1974, pag. 9–14.
- ⁶ Шапченко С.Д. Оценочные признаки в составах конкретных преступлений, 1988. pag. 12.
- ⁷ Игнатенко В.В. Оценочные понятия в законодательстве об административной ответственности, 1989. pag. 47.
- ⁸ Питецкий В.В. Конкретизация оценочных признаков уголовного законодательства// Советская юстиция. 1991 №2. pag. 51–65.
- ⁹ Наумов А.В. Форма уголовного закона и ее социальная обусловленность // Проблемы совершенствования уголовного закона. 1984. Pag. 21.
- ¹⁰ Наумов А.В. *Ibidem*, pag. 21.
- ¹¹ Кашанина Т.В. Оценочные понятия в советском праве. 1974, pag. 11.
- ¹² Кашанина Т.В. Оценочные понятия в советском праве, 1974, pag. 13.
- ¹³ Чупрова А.Ю., Чупрова Е.В. Законотворческая техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование, 2001. Pag. 317.